

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגליון - הרב שמואל אינגבר.

"ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ... והשלחן תתן על צלע צפון" (שמות כ"ו, ל"ה)

שאלה מרכזית - 'לתת' או 'לשים' - בפרשת 'תרומה' נאמר: "ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה, והשלחן תתן על צלע צפון". בפסוק זה אנו רואים שבתחילה התורה משתמשת בפועל - 'ושמת' ואילו בסוף הפסוק היא משתמשת בפועל - 'תתן', ושני הפעלים מתייחסים לשולחן. וכן בכל התורה כולה, התורה משתמשת לפעמים בפועל - 'שם' ולפעמים בפועל - 'נתן', וצריך לבדוק האם יש הבדל בין פעלים אלו, ולמה ומתי התורה משתמשת בפועל זה ומתי באחר.

נושא א' - מקרים בהם ניתן להשתמש בכל אחד מהפעלים בכפוף למספר הגדרות

'נתינה' או 'שימה' כביטוי להנחת דבר במקום כלשהו או למינוי כלשהו - עיקר הדיון כאן יהיה, במקרים בהם התורה משתמשת לסירוגין בשני פעלים אלו. ואנו נמצא שהתורה משתמשת בפעלים אלו בשני המובנים הבאים:

א. בהנחת דבר במקום כלשהו. ב. במינוי לתפקיד או מעמד מסוים.

רוב הפרשנים לא עוסקים בהבדל בין שני פעלים אלו, ויתכן שלדעתם אין הבדל ביניהם, ולכן התורה משתמשת לסירוגין פעם בפועל זה ופעם בפועל השני. וכמו שאומר **'רבי יוסף בכור שור'** לגבי המושגים **'תנופה' ו'תרומה'**: "תנופה ותרומה אחד הוא, אלא לצמצח לשון העברי, שלא לומר 'תנופה' 'תנופה' או 'תרומה' 'תרומה' אומר כן" (שמות כ"ט, כ"ד).

אך בפשטות יש לומר, ומספר פרשנים אומרים זאת במפורש, שאם התורה משתמשת בשני פעלים שונים, צריך להיות הבדל ביניהם. במאמר זה נעלה חלק מנקודות ההבדל הללו. בתחילה נביא **דוגמאות** לשימוש העיקרי של התורה בשני פעלים אלו:

במובן של הנחת דבר - בפעם הראשונה שהתורה משתמשת בפועל - **'נתן'** בהוראה הזו היא בפסוק: **"ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ"** (בראשית א', י"ז). **ובפעם הראשונה** שהתורה משתמשת בפועל - **'שם'** היא בפסוק: **"ויטע ה' אלקים גן בעדן וישם שם את האדם אשר יצר"** (בראשית ב', ח').

במובן של מינוי לתפקיד או מעמד מסוים - כאשר פרעה ממנה את יוסף למשנה למלך משתמשת התורה בפועל - **'נתתי'**: **"ויואמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים"** (בראשית מ"א, מ"א), אך כאשר יוסף מספר זאת לאחים, הוא משתמש בפועל - **'וישימני'**: **"ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים, וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו"** (בראשית מ"ה, ח').

ונוכל למצוא שלפעמים אף באותו פסוק עצמו משתמשת התורה לסירוגין בשני הפעלים הללו. כפי שהבאנו לעיל, מפרשתנו פרשת **'תרומה'**. ובפרשת **'פקודי'** אנו מוצאים שני פסוקים שבכל אחד מהם מופיעים הפעלים הללו שלש פעמים לסירוגין: **"ויקם משה את המשכן, ויתן את אדניו, וישם את קרשיו, ויתן את בריחיו, ויקם את עמודיו"** (שמות מ', י"ח). וכן: **"ויקח ויתן את העדת אל הארץ וישם את הבדים על הארץ, ויתן את הכפרת על הארץ מלמעלה"** (שם, שם, כ'). **ויש לבדוק,** את סיבת השימושים בפעלים אלו.

רעיון מרכזי - הבדל א' - 'לתת' - בהנחה באופן קבוע, 'לשים' - בהנחה באופן זמני

'לתת' - כאשר מניחים דבר באופן קבוע: **"ויתן אתם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ"** (בראשית א', י"ז). ניתן להבין מפסוק זה, שהתורה משתמשת בפועל - **'ויתן'**, כאשר המשמעות היא לתת דבר דוקא **במקום קבוע**, כמו שמובא בתפילת **'ערבית'** לגבי המאורות: **"ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע"**. וגם שהדבר יפעל שם בצורה קבועה, וכמו שמובא **'בסדר קידוש לבנה'**: **"חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם"**. ואכן, המאורות מסודרים במקומות מדויקים, ונעים במסלול מסודר וקבוע עד עולם.

'לשים' - הנחת דבר באופן זמני: **"ויטע ה' אלקים גן בעדן וישם שם את האדם אשר יצר"** (בראשית ב', ח'). ולפי מה שאמרנו לעיל, ניתן לומר, שכאן התורה משתמשת בפועל - **'וישם'**, כי לא נקבע שיהיה שם באופן קבוע, וזה יכול להיות רק מצב זמני, כל זמן שיתנהג על פי ציווי ה', כפי שרואים באמת, שלאחר שלא שמע בקול ה', הוא גורש מגן עדן. ושמתתי למצוא סיוע לרעיון זה בדברי **'ספר אפריון'** (דברים ז', ט"ו) שאומר: **"נראה לפע"ד כי שימה שייך במה שמשים לפי שעה ואין הכוונה שישאר שם לעולם"**.

הבדל ב' - 'לתת' - במינוי קבוע, 'לשים' - במינוי זמני

'לתת' - במובן של מינוי קבוע - "והיה שמך אברהם כי אב המון גוים **נתתיך**" (בראשית י"ז, ה'). אין כאן נתינה רגילה של חפץ מסוים למישהו, אלא זה ביטוי מופשט, שמשמעותו מינוי לתפקיד מסוים או נתינת מעמד מסוים. ונראה, שמשמשים בפועל - **'נתן'**, כי אדם כזה מקבל דברים, כגון: סמכויות ורשות להורות לאנשים את אשר יעשו. ומדוע התורה לא משתמשת כאן בפועל - **'שמתתיך'?** **ונראה להסביר,** שהמינוי הזה לאברהם הוא מינוי קבוע, שלעולם יהיה אברהם אב המון גוים, ובדבר קבוע משתמשים בפועל **'נתן'**.

'לשים' - במובן של מינוי זמני: **"ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך, ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים"** (בראשית כ"ז, ל"ז). ביחס למינוי של יעקב ל**'גביר'** מובא הפועל - **'שמתיו'**, ואילו ביחס ל**'אחיו'** שיהיו לו לעבדים מובא הפועל - **'נתתי'**. ואפשר להסביר, שהמעמד הזה של **'גביר'** הוא דבר שיכול להיות זמני: **"והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך"**, ולכן בא הפועל - **'שמתיו'**. ואילו לגבי **'אחיו'** שיהיו לו לעבדים, אפשר לומר שזה דבר קבוע, כמו שנאמר - **'לעולם בהם תעבדו'** (ויקרא כ"ה, מ"ו).

שימוש בפעלים השונים לאותו מקרה של מינוי - במקרה שפרעה ממנה את יוסף למשנה למלך משתמשת התורה בפועל - **'נתתי'**: **"ויואמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים"** (בראשית מ"א, מ"א). אך כאשר יוסף מספר זאת לאחים, הוא משתמש בפועל - **'וישימני'**: **"וישימני לאב לפרעה"** (בראשית מ"ה, ח'). נוכל להסביר, שפרעה רוצה לראות את יוסף כמושל באופן קבוע לכן אומר - **'נתתי'**. אך יוסף לא רואה את עצמו במצרים רק באופן זמני, עד שיעלו בחזרה לא"י, ולכן אומר - **'וישימני'**.

נושא ב' - 'לתת' או 'לשים' בפרשת תרומה ובפרשיות עשיית המשכן

את לוחות הברית נתנו בארון או שמו בארון - בפרשת 'תרומה' נאמר: **"ונתת אל הארץ את העדת אשר אתן אליך"** (שמות כ"ה, ט"ז). ומדוע בפרשת 'עקב' מובא הפועל - **'לשים'**: **"ועשית לך ארון עץ"**. ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון... ואפן וארד מן ההר ואשם את הלחת בארון אשר עשית ויהיו שם כאשר צוני ה'" (דברים י"א, ה').

נוכל להסביר, שהארון שעליו מדובר בפרשת 'עקב' היה ארון זמני שמה עשה אותו עפ"י ציווי ה', וכמו שאומר **'רש"י'**: "ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל... נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה". ורק אח"כ הועברו הלוחות לארון הקבוע שעשה בצלאל, ולכן התורה משתמשת בפרשת 'עקב' בפועל - **'לשים'** כי מדובר באופן זמני. אבל כאן בפרשת 'תרומה' מדובר על הארון הקבוע שעשה בצלאל, ולכן כאן התורה משתמשת בפועל - **'לתת'**.

"ושמת את השלחן מחוץ לפרכת... והשלחן תתן על צלע צפון" - נראה, שנוכל להביא דוגמה יפה לנכונות הרעיון מהפסוק בפרשת 'תרומה' המדבר על מקום הנחת השולחן: **"ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה, והשלחן תתן על צלע צפון"** (שמות כ"ו, ל"ה). פסוק זה מתחיל בתיאור מקום הנחת השולחן, עובר למקום הנחת המנורה, ושוב חוזר לעסוק במקום הנחת השולחן. ומלבד הקושי בחלוקת התיאור של הנחת השולחן לשני חלקים, וביניהם התיאור של הנחת המנורה, יש גם קושי נוסף, שבתחילת הפסוק מובא לגבי השולחן הפועל - **'ושמת'**, ואילו בסוף אותו פסוק עצמו מופיע לגבי השולחן הפועל - **'תתן'**.

נוכל להסביר, שבתחילה כתוב רק שהשולחן יהיה מחוץ לפרכת, אך לא מובא מקום מוגדר, באיזה צד לשים אותו, ולכן משתמשים עם הפועל - **'ושמת'**, אך בהמשך מובא מקום מוגדר: **"על צלע צפון"**, לכן משתמשים בפועל - **'תתן'**.

ותוספת הסבר, להכנסת המקום המוגדר של המנורה בין שני התיאורים של השולחן, נמצא בפירושו של בעל **'שפתי כהן'** שמסביר: **"ועשית את השולחן מחוץ לפרכת. ולא אמר לאיזה צד, אחר כך אמר - והשלחן תתן על צלע צפון, למה אחר שאמר ואת המנורה נוכח השולחן, אמר והשלחן תתן על צלע צפון, יאמר - ושמת את השולחן נוכח צפון? אלא בא לומר שבהכנסה יכניס השולחן קודם שאם אין קמח אין תורה, אבל לא יצדו, אלא יצדד המנורה קודם, לומר שיעשה עיקר מקביעות התורה קודם, ואחר כך האכילה שאי אפשר זולתה".** ולפירושו **אפשר להוסיף ולומר**, שבתחילה שם את השולחן באיזה שהוא מקום מחוץ לפרכת אבל רק באופן זמני ולכן נאמר - **'ושמת'**, ורק לאחר הנחת המנורה במקום קבוע בצד דרום, אז יש לתת את השולחן בצד צפון באופן קבוע, ולכן נאמר - **'תתן'**.

"ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו" (שמות מ', י"ח). ויש קושי להבין מדוע לגבי האדנים והבריחים מובא הפועל - **'ויתן'**, ואילו לגבי הקרשים מובא הפועל - **'וישם'**?

ונראה, שניתן לחלק בין דבר זמני לקבוע. ואומר **'רמב"ן'** שפסוק זה מדבר על ימי המילואים שבהם משה הקים ופירק את המשכן, ומדובר כאן בדבר זמני: **"על דעת רבותינו הזכיר הכתוב שהוקם המשכן לעמוד כן באחד לחודש הראשון כאשר צוה, ואמרו ויקם משה את המשכן, לספר מה שעשה בהקימו אותו מן היום הראשון שהתחיל בו שהוא כ"ג באדר"**.

גם לפי הסבר זה עדיין לא מובן ההבדל בין שלושת החלקים הללו, שהרי משה הקים בכל יום את כל המשכן באופן זמני ואח"כ פירק אותו. אלא אי"כ נצרך לכך את דברי **'חת"ס'** בספר **'תורת משה'** שמעלה אפשרות: **"ויקם משה את המשכן... י"ל כי המשכן הוקם פעמים בכל יום כמ"ש רמב"ן... ולולא דבריו הייתי אומר שלא פרקו והעמידו ממש, אלא היה מגביה קרש אחד מאדן שלו ומיד החזירו וכן השני ושלישי וכן כולם זה אחר זה"**. ולפי תיאור זה, משה היה נותן בתחילה את האדנים באופן קבוע, ואח"כ שם בתוכם את הקרשים באופן זמני, כי מיד היה מרים אותם ומחזירים, ולבסוף נותן את הבריחים באופן קבוע. ולפי תיאור זה רק את הקרשים שם במקומם באופן זמני ומיד מרים אותם, ולכן רק אצלם מופיע הפועל - **'וישם'**.

"ויתן את העדת אל הארון וישם את הבדים על הארון ויתן את הכפרת על הארון" - אותה תופעה אנו מוצאים גם לאחר מכן לגבי ארון הקודש: **"ויקח ויתן את העדת אל הארון וישם את הבדים על הארון, ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה"**. ונראה, שגם כאן, נוכל להסביר את השינויים על פי הרעיון המרכזי דלעיל, ונשתמש לכך בדברי בעל **'העמק דבר'** שאומר: **"וישם את הבדים על הארון. גם זה נתבאר לעיל כ"ה י"ב שכבר היו נתונים ע"י בצלאל. אלא שהיו מונחים באופן שיהיו ראויים לשאת את הארון והיה יוצא משני צלעות הארון. ומשה תיקן שיהא כשני דדי אשה"**. ויש לברר, מהו המצב הקבוע ומהו הזמני, האם הקבוע הוא כפי מה שהניח בצלאל באופן שראויים למשא, או כפי שהניח משה. ונראה לומר, שמיכיון שמטרת הבדים היא לשאת את הכלים, לכן בצורה זו, זה האופן הקבוע שלהם, ורק כאשר הארון מונח בקודש הקדשים, אז באופן זמני היה שם את הבדים בצורה שהם נראים כדדי אשה. ולפי זה ברור, למה לגבי העדות והכפרת שהונחו בצורה קבועה, נאמר - **'ויתן'**, ואילו לגבי הבדים שמה הניח רק בצורה זמנית, נאמר - **'וישם'**.

והנה בפרשת **'במדבר'** לגבי הטיפול בארון לקראת נסיעת המחנה נאמר: **"ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך, וכסו בה את ארון העדת. ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה, ושמו בדיו"** (במדבר ד', ה' - ו'). ויש להבין את משמעות הנאמר - **'ושמו בדיו'**, היכן שמו, ואיך היה מותר בכלל להורידם, שהרי נאמר: **"בטבעת הארון יהיו הבדים, לא יסרו ממנו"** (שמות כ"ה, ט"ז). ולפי דברינו לעיל, שעיקר הנחת הבדים בטבעות היה בשביל לשאת את הארון, אז זה היה מקומם הקבוע, אז היה צריך להיות כתוב - **'ויתנו בדיו'**? ומפרש **'אבן עזרא'**: **"ושמו בדיו - הנה יסירום עד שיכסו הארון. ויש אומרים - שמו בדיו על כתפות הנושאים"**. אם כן, לדעת **'ה"ש אומרים'** אין הכוונה ששמו את הבדים בטבעות שזה מקומם הקבוע, אלא על כתפות הנושאים שזה בוודאי מקום זמני, ולכן מתאים הפועל - **'ושמו'**.

'רמב"ן' מביא את פירושו **'ה"ש אומרים'**, אך מביא פירוש נוסף שנראה בעיניו כפירוש הנכון: **"וטעם ושמו בדיו, על כתפות הכהנים. והנכון כי 'ושמו' שיתקנו אותם להיות יוצאים לשאת אותו בהם, כי היו הטבעות רחבים ויאריכו הבדים בהם כרצונם ובלבד שלא יסרו ממנו"**. וגם לפי פירושו השני משמע, שיאריכו את הבדים לפי רצונם כדי שיהיה נוח לשאת את הארון, וממילא אין זה מקום קבוע שבו חייבים להיות הבדים, אלא זה רק באופן זמני לפי תנאי הדרך והנוחות לנושאים את הארון, ויכול להשתנות לפי השתנות התנאים, ולכן מתאים הפועל - **'ושמו'**.

השיעורים מתקיימים בבית הכנסת הניכוי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכחובת - Ingber@bezeqint.net